Konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:26

med anledning av motion om en översyn av lagen om rikets vapen

Motionen

I motionen 1978/79:294 av Tore Nilsson (m) hemställs "att riksdagen beslutar att hos regeringen förnya sin anhållan om framläggande för riksdagen av förslag om revision av 1908 års lag om rikets vapen".

Motionären erinrar i motiveringen att 1949 års riksdag med anledning av en motion av Elis Håstad i andra kammaren (1949:II nr 293) i skrivelse hos regeringen anhöll om en översyn av lagstiftningen angående rikets vapen samt om framläggande av förslag för riksdagen i ämnet. I motiveringen framhålls bl. a. betydelsen av klar uppdelning från historisk och vapenrättslig synpunkt mellan det s. k. lilla riksvapnet – trekronorsvapnet – och det stora riksvapnet, vilket kan kallas konungavapnet.

Frågans tidigare behandling

Riksdagen behandlade 1949 en motion (1949:II nr 293) av samma innebörd som den nu aktuella. Motionen behandlades av konstitutionsutskottet (KU 1949:6). Efter en redogörelse rörande gällande lagstiftning anförde utskottet följande:

I motionen har framhållits, att vissa anmärkningar ur heraldisk synpunkt kunna riktas mot de ofullständiga och på sina ställen ej riktiga beskrivningarna av de båda riksvapnen i lagen om rikets vapen. Såvitt utskottet kunnat bedöma äro dessa erinringar befogade. En annan brist i de nuvarande bestämmelserna är enligt motionären, att användningen av stora och lilla vapnet icke blivit reglerad. Främst framhålles, att det icke är klart, huru statliga verk och myndigheter skola använda dessa vapen. Även enligt utskottets mening äro hithörande bestämmelser i behov av revision. Sålunda bör det klargöras icke blott, vilka myndigheter som äga använda riksvapnen, utan också, i vilka sammanhang de båda vapnen må begagnas. I samband härmed torde även de bestämmelser, som reglera myndigheternas användning av andra vapen och emblem, böra bliva föremål för översyn. Ett praktiskt behov härav föreligger otvivelaktigt. Vid en revision av lagstiftningen i ämnet uppkommer även frågan om reglering av enskildas rätt att använda riksvapnen. Detta spörsmål är för närvarande endast så tillvida reglerat, att det, såsom närmare framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen, i vissa fall är förbjudet att använda förvanskningar eller efterbildningar av vapnen. Vid den utredning i ämnet, som utskottet sålunda förordar, torde alltså även böra övervägas, huruvida ett vidsträcktare skydd för riksvapnen är erforderligt.

På utskottets hemställan anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om en översyn av lagstiftningen angående rikets vapen.

Utredning m. m.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade justitieministern 1962 dåvarande hovrättspresidenten Mauritz Wijnbladh att såsom sakkunnig verkställa utredning angående rikets vapen och flagga m. m.

I betänkandet Rikets vapen och flagga (SOU 1966:62) föreslogs bl. a. en ny lag om rikets vapen. Utredningsmannen anförde i sammanfattningen följande:

I lagen om rikets vapen har vapenbeskrivningen blivit föremål för ett flertal ändringar och tillägg. Den nuvarande vapenbeskrivningen har funnits otillfredsställande avfattad. Den i stora riksvapnets hjärtsköld förekommande örnen är icke den vanliga i vapen förekommande s. k. heraldiska örnen dvs. en stiliserad fågel med benen utsträckta snett nedåt-utåt och vingarna utbredda med spetsarna uppåt samt huvudet vänt åt (heraldisk) höger, utan här är fråga om en s. k. napoleonsk örn, som framställes mera naturalistiskt med sänkta vingar, huvudet åt (heraldisk) vänster och med ett blixtknippe i sina klor. Det är att märka, att enligt den första propositionen till vapenlag (1907:17) skulle örnen vara försedd med "en åska av guld". Denna bestämmelse uteslöts dock ur 1908 års proposition i ämnet med följande motivering: "Örnens åska i hjärtvapnet har ej ansetts behöva särskilt omnämnas, då den i alla händelser är ett oundgängligt attribut till den napoleonska örnen och uttrycket befunnits föga begripligt för andra än heraldiskt skolade personer." Beskrivningen av hjärtsköldens ponte-corvo-vapen har därför i förslaget kompletterats till tydliggörande av att här är fråga om en napoleonsk örn. I övrigt har utredningsmannen kompletterat vapenbeskrivningen med utgående från den lagtexten i Svensk författningssamling (S.F.S. 1908 nr 65) åtföljande vapenefterbildningen, varjämte åtskilliga termer av heraldisk natur ändrats till bättre överensstämmelse med heraldiskt språkbruk.

I vapenlagen ha vidare upptagits bestämmelser om riksvapnens användning såväl i vad avser den statliga sektorn som i vad avser enskilda. Det har föreslagits, förutom att stora och lilla riksvapnet skall få användas av Konungen och medlemmar av konungahuset, att stora riksvapnet i övrigt skall få användas endast av statsdepartementen, riksdagen, högsta domstolen, regeringsrätten och Sveriges beskickningar samt, på sätt Konungen i kommandoväg bestämmer, inom krigsmakten. Lilla riksvapnet skall få användas av andra statliga myndigheter och institutioner. Därvid må myndigheten eller institutionen till vapnet foga ett dess verksamhet symboliserande emblem. Enligt förslaget skall Konungen äga meddela närmare föreskrifter rörande omfattningen av den avsedda användningen av riksvapnen inom den statliga sektorn. Enskildas offentliga användning av riksvapnen har gjorts beroende av särskilt tillstånd. Blott det undantaget från tillståndstvånget har gjorts, att för tillfällig dekorativ utsmyckning vid högtids- eller festtillfällen inom konungahuset eller nationen få vapnen fritt begagnas.

Då fall kunna tänkas förekomma, där vid lagens ikraftträdande finnas vapen som ingå som dekorativ utsmyckning av byggnad, har i övergångsbestämmelsen stadgats, att sådant vapen må bestå även om dess användning strider mot de föreslagna reglerna, om vapnet icke utan olägenhet kan avlägsnas.

Konstitutionsutskottet har i sitt granskningsbetänkande, KU 1975:12 s. 31, behandlat frågor som delvis berör vapenlagsfrågor.

Från justitiedepartementet har inhämtats att vid remissbehandlingen av utredningsförslaget åtskilliga invändningar framfördes. Förslaget kom därefter att bli liggande ett antal år. Sedan 1977 är det emellertid föremål för ytterligare beredning, och en departementspromemoria i frågan torde kunna föreligga under 1980.

Utskottet

Den i motionen 1978/79:294 aktualiserade frågan är enligt vad utskottet inhämtat föremål för beredning i justitiedepartementet. Det utredningsförslag som framlagts i ärendet är föremål för överarbetning sedan 1977, och det torde kunna förutsättas att en departementspromemoria kan föreligga under 1980. Under hänvisning härtill finner utskottet inte erforderligt med något särskilt initiativ från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1978/79:294.

Stockholm den 29 november 1979

På konstitutionsutskottets vägnar
BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s)*, Per Unckel (m)*, Gunnar Biörck i Värmdö (m), Kurt Ove Johansson (s), Bengt Kindbom (c), Daniel Tarschys (fp), Kerstin Nilsson (s), Britta Hammarbacken (c), Sture Thun (s), Bo Södersten (s)* och Hans Gustafsson (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

GOTAB 64051 Stockholm 1979